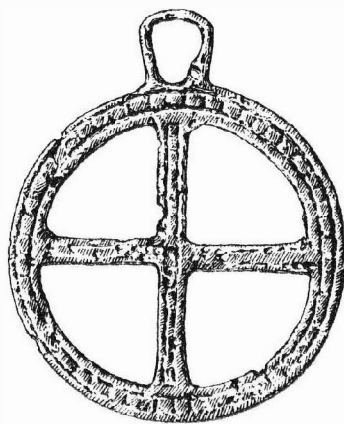

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
POBOČKA V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1967

BRNO 1968

dieser Periode und vom Beginn der mittleren Lausitzer Zeit. Grab I in dem nordöstlichen Teile war das jüngste im Grabungsbereich. Unweit von diesem Platze liegen zwei Fundstellen mit Funden der reifen mittleren bis hallstattzeitlichen Phase der Lausitzer Urnenfelderzeit: in der Podvalí-Gasse von Tovačov ein Gräberfeld und auf dem „Hradouch“ eine Siedlung. Es ist anzunehmen, daß zwischen allen genannten Fundstellen ein Zusammenhang besteht.

BRONZOVÝ NŮŽ Z HRADCE

(okr. Opava)

VLASTA ŠIKULOVÁ, Slezské muzeum, Opava

(Tab. 32:1)

Od správy zámku Hradce získalo archeologické oddělení Slezského muzea v Opavě v lednu 1967 bronzový nůž s rukojetí opatřenou závěsným kroužkem, dlouhý 20,6 cm. Jak sdělil zámecký kastelán Mocek, který je zde zaměstnán od roku 1914, našel se tento předmět při lesních pracích na vrchu Hanuši (Δ 426,4) někdy v letech 1907—1914 za působení jeho předchůdce. Snaha jmenovaného po přesném zjištění místa a okolností nálezu zůstala bez výsledku, protože se již nepodařilo zjistit dělníka, který nůž našel.

Vrch Hanuše by si s ohledem na tento nález zasloužil bližší pozornosti, neboť je možné, že byl v mladší době bronzové protějškem osady na ostrožně hradeckého zámku, kterou objevil B. Novotný.¹

Poznámka:

¹ B. Novotný, Archeologický výzkum Hradce u Opavy, Slezský sborník 57 1959, 450.

EIN BRONZEMESSER VON HRADEC

(Bez. Opava)

Im Jahre 1967 gewann die Abteilung für Archäologie des Schlesischen Museums zu Opava ein Bronzemesser mit Griff, an dem sich ein Tragring befand. Das Messer ist 20,6 cm lang. Es stammt aus der jüngeren Bronzezeit und wurde in Hradec auf der Hanuše-Anhöhe (Δ 426,4) bei Waldarbeiten zufällig irgendwann in den Jahren 1907—1914 gefunden. Die näheren Fundumstände konnten nicht mehr ermittelt werden.

VÝZKUM VELATICKÉHO SÍDLIŠTĚ V LOVČIČKÁCH

(okr. Vyškov)

JIRÍ ŘÍHOVSKÝ, AÚ ČSAV Brno

(Tab. 34—36)

V roce 1967 pokračoval výzkum velatického sídliště v Lovčičkách na Slavkovsku ve dvou samostatných etapách. Celková odkrytá plocha 2500 m² (25 × 100 m) navázala částečně na odkryv obou předchozích sezón z roku 1964 a 1965. Jejím cílem bylo sledování oblouku chat na východním okraji sídliště. Do sprašového podloží se zahlubovalo 325 kúlových jamek, 92 kulturních jam, 4 hrobové jámy a dosti pravidelný obloukovitý (téměř půlkruhovitý) žlábek.

Část kúlových jamek dovoluje vyčlenění 11 půdorysů větších i menších domků obdélníkovitého nebo čtvercovitého tvaru — zbývající část ve volnějším či hustším seskupení tvoří nepravidelné shluky pouze s několika náznaky řad bez odpovídajících protějšků. Odkryté půdorysy patří po stavební technice v konstrukci stěn ke dvěma základním skupinám. První skupinu tvoří domy s většími rozestupy kúlových jamek (O, P, R, S, T, V, Y, Z) — druhou domy s malými rozestupy kúlových jamek (U, W, X). Z pravidelných větších vzdáleností mezi jednotlivými kúly a z otisků zlomků mazanice je zřejmé, že stěny domků první skupiny byly sestavovány z vodorovných klád, jejichž přitesané konce se pravděpodobně zasunovaly do svislých žlábků v kolmých nosných kúlech. Na-prosto odlišnou konstrukci stěn měly jistě stavby druhé skupiny. Je nemyšlitelné, aby tak malé rozestupy mezi svislými nosnými kúly vyplňovaly vodorovné klády; nejpřijatelnější a četnými zlomky mazanice byla doložena stará technika lehkých stěn z vyplétaného proutí vymazaného hlinou.

Nejběžnějším typem domu byla opět jednoduchá povrchová stavba obdélníkovitého půdorysu bez vnitřního členění (domy P, S, Y a Z). Tvoří ji dvě řady po třech kúlových jamkách (delší stěny). Domky byly dlouhé 4,10–4,50 m a široké 2,10–3,00 m (průměrná zastavěná plocha 11 m²). Nosné kúly hřebene sedlové střechy nevyrostaly u nich až z podloží.

Čtvercovitý půdorys měly v tomto roce dvě stavby (V a O). Stěny menšího domku V (dlouhé 5,00 m — zastavěná plocha 25 m²) tvořily vždy tři nosné kúly a jeden kúl stál uprostřed domku. Sedlová střecha je nepochybná — problematický je pouze směr jejího spádu. — Velká čtvercovitá stavba O o rozměrech 7,50 a 7,50 m (zastavěná plocha 56,25 m²) byla trojlodní; základní kostru tvořily pravidelně rozmístěné čtyři řady po čtyřech kolmých nosných kúlech. Tvar sedlové střechy jasný není.

V roce 1967 jsme na tomto sídlišti odkryli již druhý domek megaronového typu (R). Svými rozměry 5,00 a 2,70 m (zastavěná plocha 13,50 m²) i orientací odpovídal prvnímu domku tohoto typu (J) z roku 1965. Lišil se od něj jen tím, že mu scházela střední podélná řada nosných kúlů hřebenevé vaznice. Zato dvě menší a mělčí kúlové jamky — zřejmě stopy vchodu — oddělovaly předsíňku od vlastního obytného prostoru domku.

Druhou skupinu domů s menšími rozestupy kúlových jamek reprezentují na sídlišti v Lovčičkách v roce 1967 půdorysy U a X. Půdorys domku U o rozměrech 4,90–5,30 a 4,50 m (zastavěná plocha 22,95 m²) tvoří obdélník s pravidelně rozmístěnými pěti kúlovými jamkami v každé ze čtyř obvodových stěn a rovněž s řadou pěti kúlových jamek v podélné ose domku. — Schéma půdorysu X bylo poněkud komplikovanější; obdélníkovitý tvar měl rozměry 5,80 a 5,25 m (zastavěná plocha 30,45 m²). Jeho základem byly podélné tři řady po čtyřech hlavních nosných kúlech. Všechny tři řady doplňovaly pravděpodobně původně ještě další tři menší a mělčí jamky pravidelně rozmístěné mezi kúly zmíněných čtveřic. Kompletní byla však pouze okrajová jihozápadní řada. Ve střední řadě scházela jedna z těchto menších jamek a v severovýchodní okrajové řadě scházely všechny tři; nedosahovaly pravděpodobně při svém mělčím zahloubení až do podloží, které v těchto místech klesalo.

V prvních dvou výzkumných sezónách v roce 1964 a 1965 bylo datování sídliště zcela jednoznačné. Soubor keramických a bronzových nálezů je řadil do vrcholného vývojového stupně velatické fáze středodunajských popelnicových polí s náznaky přežívání až k jejímu sklonku na konci mladší doby bronzové, tedy do doby současné s jihoněmeckými stupni HA₁ a HA₂. Na tehdejší zkoumané ploše se našly pouze kúlové stavby první skupiny s většími rozestupy kúlových jamek a rozsáhlá halová stavba E (viz J. Říhový, K poznání sídlištních forem v kultuře středodunajských popelnicových polí. — Zur Kenntnis der Siedlungsformen in der mitteldonauländischen Urnenfelderkultur. ČMMZ 51 1966, 61–98). V roce 1967 zkomplikovalo však tuto situaci na východním okraji velatického sídliště osídlení ze starší doby bronzové. Mezi 78 velatickými jámami (vesměs pravidelnými kuželovitými zásobními sklípky) se objevila 1 jáma eneolitická, 13 jam únětických, 3 únětické pohřby v zásobních jamách a 3 únětické pohřby v hrobových jamách. Další hrob s kostrou v natažené poloze na zádech byl bez nálezů. Je nápadné, že právě na této ploše se koncentrovaly také domky druhé skupiny s menšími rozestupy kúlových jamek. Možnost eventuálního časového rozlišení kúlových staveb obou skupin ztěžuje skutečnost, že uvnitř domů nejsou žádné nálezy a vzájemný vztah jednotlivých domů k zásobním sklípkům není dnes ještě zcela jasný. Při datování domů jsme proto odkázáni na ojedinělý a většinou drobný atypický střepový materiál z kúlových jamek, na horizontální stratigrafii (zejména u půdorysů X a Y) a snad také na odlišnou stavební techniku v konstrukci stěn. To všechno je však dosud ještě velmi problematičké. Více nám napoví laboratorní zpracování keramiky a pokračující výzkum v příštích letech.

DIE AUSGRABUNGEN IN DER VELATICER-SIEDLUNG VON LOVČIČKY (Bez. Vyškov)

Im Jahre 1967 setzten die Ausgrabungen in der Velaticer Siedlung in Lovčičky in der Gegend von Slavkov in zwei selbständigen Grabungsetappen fort. Die freigelegte Fläche von insgesamt 2500 m (25 × 100 m) knüpfte zum Teil an die Abdeckungen der voraufgehenden Grabungskampagnen im Jahre 1964 und 1965 an. Das Ziel der Grabungstätigkeit dieses Jahres war die Untersuchung des in Bogenform angeordneten Hütenkomplexes am Ostrand der Siedlung. In der Lösboden waren 325 Pfostenlöcher, 92 Kulturgruben und ein ziemlich regelmäßig gekurvter, nahezu halbkreisförmiger Graben eingetieft.

Ein Teil der ergrabenen Pfostenlöcher bot die Möglichkeit, 11 verschiedengroße Hausgrundrisse von rechteckiger oder quadratischer Form zu bestimmen, der restliche Teil der Pfostenlöcher in mehr oder minder dichter Gruppierung zeigt zwar hin und wieder Anläufe zu Reihen, es fehlen aber die korrespondierenden Pfostenstellungen.

Die erfaßten Hausgrundrisse gehören zu zwei ihrer Bauweise und Außenwandkonstruktion nach wesentlich verschiedenen Häusergruppen. Die erste Gruppe ist durch Grundrisse, in denen die Pfostenlöcher in größeren Abständen erscheinen, gekennzeichnet (O, P, R, S, T, V, Y, Z) — zur

zweiten Gruppe gehören solche, bei denen die Pfostenlöcher dichter beieinander stehen. Daß die Außenwände der ersten Häusergruppe aus waagrecht Balken mit gezimmerten Enden, die vermutlich in senkrechte Kehlen an den vertikalen Tragpfosten geschoben wurden, errichtet waren, verraten die regelmäßigen größeren Entfernungen der Pfostenlöcher voneinander und die Abdrücke im Lehmwurf, der wohl die einzelnen Balkenlagen verband und in Brocken auf uns gekommen ist. Für eine vollkommen andere Konstruktion der Hauswände sprechen die ergrabenen Pfostenlöcher der zweiten Gruppe. Es ist ganz undenkbar, daß den kleinen Zwischenraum zwischen den einzelnen vertikalen Tragpfosten horizontale Balkenlagen ausgefüllt hätten; die Annahme, hier sei die ältere Bauweise leichter Flechtwerkwände mit Lehmverputz in Anwendung gekommen, dürfte der Wahrheit entsprechen; zahlreiche Abdrücke in den Lehmverputzbrocken zeugen für die Richtigkeit unseres Schlusses.

Der geläufigste Haustypus in der Siedlung war wiederum das einfache ebenerdige Einraumhaus von rechteckigem Grundriß ohne innere Gliederung (Haus P, S, Y, Z). Die Längsseiten des Hauses sind durch zwei Reihen von jeweils drei Pfostenlöchern belegt. Diese Häuser waren 4,10–4,50 m lang und 2,10–3,00 m breit, die bebaute Fläche beträgt durchschnittlich 11 m². Die das Satteldach stützenden Firstträger waren bei diesen Bauten nicht in den Untergrund eingelassen.

In der diesjährigen Grabungskampagne wurden auch zwei quadratische Hausgrundrisse (V, O) erfaßt. Die Bauweise des kleineren Hauses von 5 m Seitenlänge (25 m² bebaute Fläche) belegen je drei Pfostenlöcher, in die die Tragpfosten der Wandkonstruktion eingerammt waren und ein Pfostenloch inmitten des Raums, das für einen Mittelpfosten spricht. Daß mit einem Satteldach gerechnet werden darf, steht fest, die Neigungsrichtung des Daches ist allerdings unklar. Der große quadratische Bau von 7,5 m Seitenlänge (56,25 m² bebaute Fläche) war dreischiffig. Seine Konstruktion ergibt sich aus den festgestellten, regelmäßig disponierten vier Pfostenreihen, die jeweils von vier Tragpfosten gebildet wurden. Ein Satteldach ist nicht erwiesen.

Wir ergruben im Jahre 1967 in unserer Siedlung ein zweites Megaron-Haus (R), das dem im Jahre 1965 freigelegten Haus von gleichem Typus (J) sowohl durch seine Maße (5,00 m und 2,70 m — bebaute Fläche 13,50 m²), als auch durch seine Orientierung vollkommen entspricht. Es unterscheidet sich von dem früher entdeckten Megaronhaus baulich allerdings etwas, da bei ihm die mittlere Firstträgerreihe fehlt, dafür aber kleinere, weniger tief ausgehobene Pfostenlöcher — sichtlich Spuren eines ehemaligen Eingangs — die Trennung von Vorraum und eigentlichem Wohnraum bestätigen.

Die zweite Gruppe von Häusern, für die der geringere Abstand zwischen den Tragpfosten charakteristisch ist, repräsentieren in unserer Siedlung in Lovčičky die Grundrisse U und X. Der Grundriß von Haus U ist rechteckig (4,90–5,30 m und 4,5 m — bebaute Fläche 22,95 m²) mit je 5 regelmäßig ausgehobenen Pfostenlöchern im Grundrißverband der vier Außenwände und einer Reihe von 5 Pfostenlöchern im Bereiche der Längsachse des Hauses.

Das Grundrißschema von Haus X ist schon einigermaßen komplizierter. Der Grundriß ist von viereckiger Gestalt, Seitenlänge 5,80 und 5,25 m, die bebaute Fläche beträgt 30,45 m². Je vier Tragpfosten zu drei Längsreihen geordnet bildeten das Hauptstützsystem des Baus. Zwischen den drei Reihen Pfostenlöchern mußten ursprünglich drei kleinere und weniger tief in regelmäßigen Abständen ausgehobene Pfostenlöcher die Existenz weiterer Stützpfosten zwischen den vier Hauptträgern dokumentieren. Vollkommen erhalten blieb aber bis in unsere Tage nur die periphere südwestliche Reihe. Die flacheren Pfostenlöcher waren vermutlich nicht überall bis in den Untergrund eingetieft, der an dieser Stelle abfiel.

Die Grabungsbefunde der ersten beiden Kampagnen in den Jahren 1964 und 1965 gestatteten eine eindeutige Datierung des Siedelplatzes; nach Keramik — und Bronzenfunden gehört die Siedlung in die Zeit der Hochblüte der voll entwickelten Velaticer Phase der mitteldonauländischen Urnenfelderkultur mit Andeutungen eines Fortdauerns bis zu ihrem Erlöschen am Ende der jüngeren Bronzezeit. Die Siedlung gehört demnach jener Periode an, die mit der süddeutschen Stufe HA₁ und HA₂ zeitlich parallel geht. Auf der in diesen Grabungsetappen freigelegten Fläche trafen wir ausschließlich Pfostenbauten der ersten Gruppe mit größeren Zwischenräumen zwischen den einzelnen Tragpfosten an, dazu den weinträumigen Hallenbau E (vgl. dazu J. Říhový, K poznání sídlištních forem v kultuře středodonajských popelnicových polí — Zur Kenntnis der Siedlungsformen in der mitteldonauländischen Urnenfelderkultur ČMMZ 51 1966, S. 61–98). Im Jahre 1967 brachten aber die neuen Grabungsbefunde vom Ostrand der Velaticer Siedlung eine Verquickung der Situation, da man hier Belege für eine bronzezeitliche Besiedlung ergrub. Neben den 78 Gruben der Velaticer Phase (durchweg regelmäßig kegelförmige Vorratskeller) kamen 1 äneolitische und 13 Aunjetitzer Gruben, drei Aunjetitzer Bestattungen in Vorratsgruben und 3 Aunjetitzer Bestattungen in Grabgruben zutage. Überdies entdeckte man ein Körpergrab mit einem Strecker in Rückenlage, in dem Beigaben fehlten. Es ist auffallend, daß sich die Häuser der zweiten Gruppe mit kleineren Abständen zwischen den Pfostenlöchern gerade in diesem Bereich finden. Der Möglichkeit, die eventuelle unterschiedliche Zeitstellung der beiden Häusergruppen zu ermitteln, stehen die Tatsachen hinderlich im Wege, daß in keinem der Häuser Funde begegneten und daß die Beziehungen der einzelnen Wohnbauten zu den Vorratskellern heute noch nicht eindeutig geklärt sind. Bei der Datierung der Häuser sind wir darum auf das vereinzelt erscheinende und größtenteils

kleine atypische Scherbenmaterial angewiesen, das die Pfostenlöcher lieferten, ferner auf Horizontalstratigraphie, insbesondere bei den Grundrissen X und Y, und vielleicht kann uns in dieser Hinsicht auch die unterschiedliche Bauweise und Wandkonstruktion weiterhelfen. Dies alles ist aber noch sehr problematisch. Mehr versprechen wir uns von der laboratorischen Bearbeitung der Keramik und den in den nächsten Jahren fortsetzenden Grabungen.

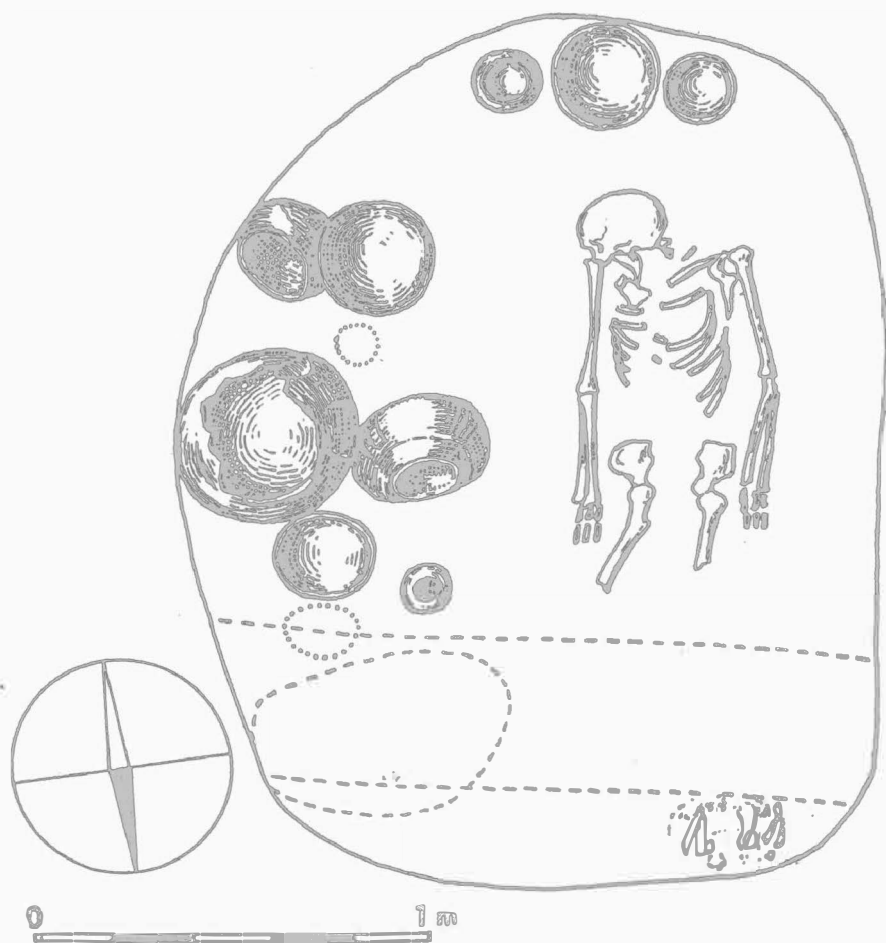
HROB HORÁKOVSKÉ KULTURY Z MORAŠIC (okr. Znojmo)

JINDRA NEKVASIL, AŮ ČSAV Brno
(Obr 5, tab. 37—38)

Jižně od Morašic, v trati „Na kopci“, byl v dubnu 1967 vykopán průkop pro kabel elektrického vedení. Při tom byl porušen hrob horákovské kultury, který pak prozkoumal J. Ondráček z AŮ v Brně.

Hrobová jáma měla nepravidelný oválný půdorys, orientovaný v podélné ose od severu k jihu (rozměry 225 × 180 cm, hloubka 90 cm od dnešního povrchu). Severní část hrobové jámy porušoval průkop. Na dně hrobové jámy, v její západní části, se našla lidská kostra, směřující hlavou k jihu a nohama k severu. Byla uložena na zádech a pažemi položenými podél těla a s nataženými nohama, které však při porušení hrobu byly z větší části již z hrobu vyhozeny.

Podle posudku M. Stloukala pochází kostra z muže, zemřelého ve věku, přesahujícím 60 let: „Na lebce jsou výrazně vytvořeny znaky charakteristické pro muže a také postkranální skelet je velmi

Obr. 5.

Morašice (okr. Znojmo). Hrob horákovské kultury. — Grab der Horákov-Kultur.

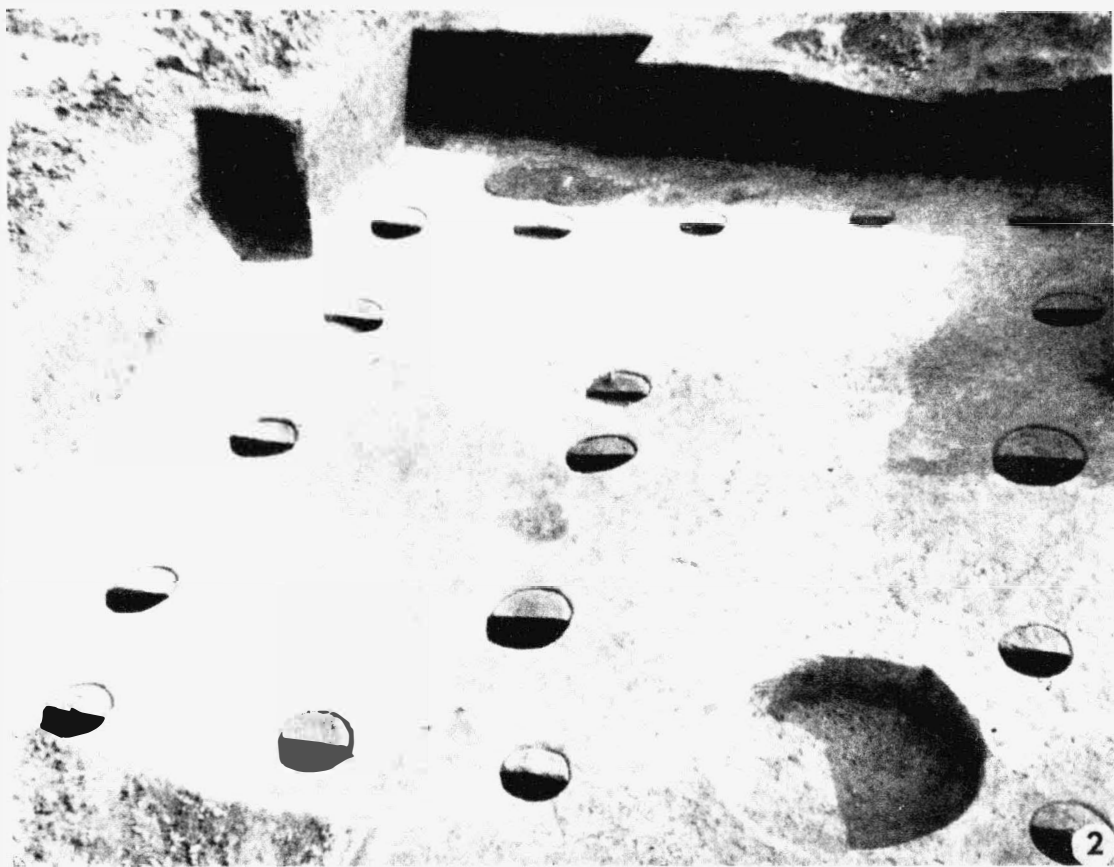
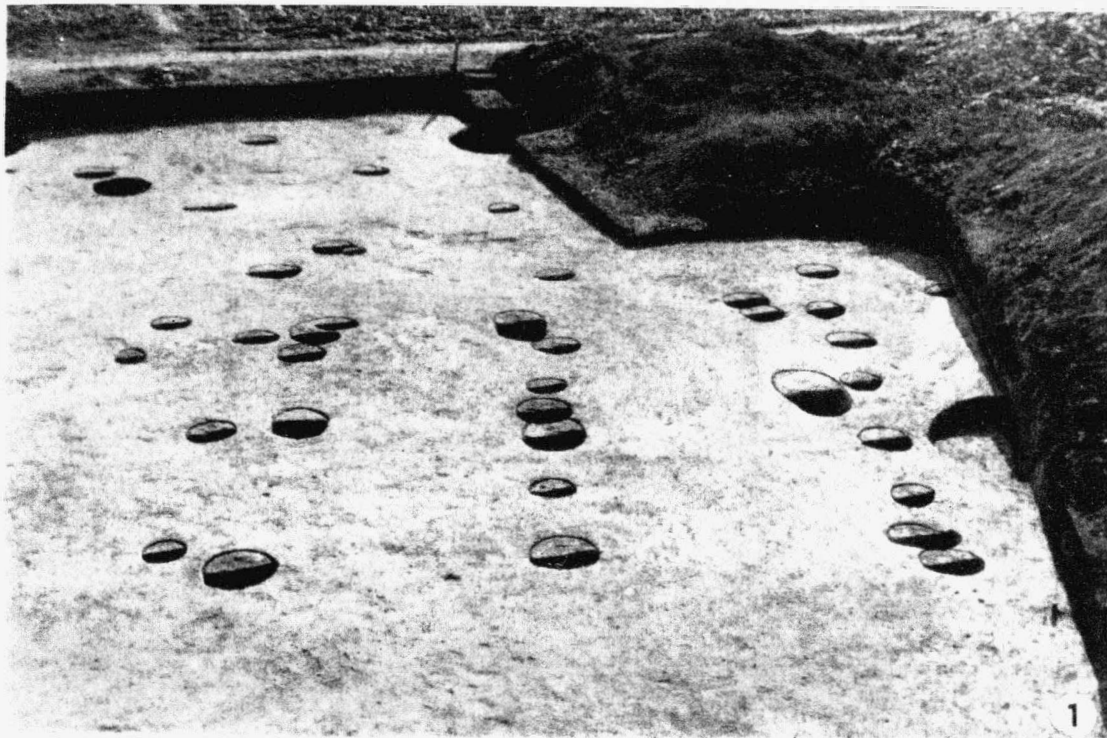
PŘEHLED VÝZKUMŮ 1967

Vydává: Archeologický ústav ČSAV, pobočka v Brně, sady Osvobození 17/19
Odpovědný redaktor: Prof. dr. Josef Poulik, DrSc.
Redaktoři: Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Řihovský
Překlady: Helena Plátková
Kresby: B. Ludíková, tab. 1—3 dr. B. Klima, tab. 8, 11—13 S. Ševčík
Na titulní obálce: Bronzový závěsek ze slovanského hradiska v Mikulčicích
Tiskem: Grafia, n. p., Brno, provozovna 04, Gottwaldova 21
Vydáno jako rukopis — 450 kusů — neprodejné
59/104/68.

Tab. 34.

Lovčičky (okr. Vyškov). Sídliště velatické kultury. — Siedlung der Velaticeer-Kultur.

Tab. 35.

Lovčičky (okr. Vyškov) Sídliště velatické kultury. — Siedlung der Velaticer-Kultur.

Tab. 36.

Lovčičky (okr. Vyškov). Sídliště velatické kultury. — Siedlung der Velaticer-Kultur.